

Vergaderjaar 2019–2020

35 450 XIII

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (XIII) voor het jaar 2020 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota)

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING
Ontvangen 29 april 2020

INHOUDSOPGAVE

A.	ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOORSTEL	2
B.	BEGROTINGSTOELICHTING	3
1	Leeswijzer	3
2	Beleid	5
3	Beleidsartikelen	8
4	Niet-beleidsartikelen	31
5	Agentschappen	33

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOORSTEL

Wetsartikelen 1 en 2

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van [artikel 2.3, eerste lid](#), van de Comptabiliteitswet 2016 elk afzonderlijk bij wet vastgesteld en derhalve ook gewijzigd. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om voor het jaar 2020 wijzigingen aan te brengen in:

1. de departementale begrotingsstaat van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat;
2. de begrotingsstaat inzake de agentschappen van dit ministerie;

Vanwege de coronamaatregelen is op 15 april 2020 de tweede incidentele suppletoire begroting naar de Tweede Kamer verzonden. De behandeling in de Tweede Kamer heeft nog niet plaatsgevonden. Om deze reden is de in de begrotingsstaat opgenomen stand nog niet door de beide Kamers bekrachtigd. Vanwege de snelle opeenvolging van begrotingswetsvoorstellen, om het budgetrecht van de Staten Generaal te waarborgen, bevat de kolom 'vastgestelde begroting' zowel de vastgestelde stand bij ontwerp-begroting als de mutaties die bij incidentele suppletoire begroting zijn opgenomen.

De in de begrotingsstaten opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

De Minister van Economische Zaken en Klimaat,

E.D. Wiebes

B. BEGROTINGSTOELICHTING

1 Leeswijzer

Opbouw 1e suppletoire begroting 2020

Deze 1^e suppletoire begroting geeft een geactualiseerd beeld van de begrotingsuitvoering 2019. Onderdeel B, de begrotingstoelichting, is als volgt opgebouwd:

1. Leeswijzer.
2. Overzicht belangrijkste suppletoire uitgaven- en ontvangstenmutaties. De belangrijkste verplichtingenmutaties zijn toegelicht in de artikelen.
3. De beleidsartikelen. Voor ieder beleidsartikel is de tabel «Budgettaire gevolgen van beleid» opgenomen. Hierin zijn de begrotingsmutaties voor de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten weergegeven.
4. De niet-beleidsartikelen. In de budgettaire tabellen zijn de begrotingsmutaties voor de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten opgenomen.
5. De agentschappen. In deze 1^e suppletoire begroting zijn de aanpassingen in de agentschapsparagraaf van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) opgenomen.

Ondergrenzen toelichtingen

Voor het toelichten van de begrotingsmutaties zijn in deze eerste suppletoire begroting de ondergrenzen gehanteerd zoals opgenomen in de onderstaande tabel.

Tabel 1 Ondergrenzen conform RBV

Omvang begrotingsartikel (stand ontwerpbegroting) in € miljoen	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € miljoen)	Technische mutaties (ondergrens in € miljoen)
< 50	1	2
=> 50 en < 200	2	4
=> 200 < 1000	5	10
=> 1000	10	20

In sommige gevallen, waar politiek relevant, worden ook posten toegelicht beneden deze ondergrenzen.

Extracomptabele tabel overzicht coronamaatregelen

Hieronder de extracomptabele tabel overzicht coronamaatregelen met daarin de coronagerelateerde uitgaven vanuit de begroting van het Ministerie van EZK.

Tabel 2 Extracomptabele tabel overzicht coronamaatregelen (bedragen x € 1.000)

Artikel	Naam maatregel/regeling	Kamerstuk	Bedrag verplich- tingen	Bedrag uitgaven	Bedrag ontvangsten
2	Noodloket (TOGS)	35 420, nr. 2	475.000	475.000	0
2	Qredits	35 420, nr. 2	6.000	6.000	0
2	BMKB	35 420, nr. 1	0	23.000	0
	Garantie				
2	Ondernemingsfinanciering	35 420, nr. 2	1.100.000	75.000	0
2	Bijdrage RVO.nl	35 420, nr. 2	30.000	30.000	0
2	Noodloket (TOGS)	35 420, nr. 16	1.170.000	1.170.000	0
2	Qredits	35 420, nr. 16	25.000	25.000	0
2	BMKB	35 420, nr. 16	735.000	180.000	0
	Garantie				
2	Ondernemingsfinanciering (Corona module)	35 420, nr. 16	8.500.000	1.000.000	0
3	ROM's (Overbruggingskrediet)	35 420, nr. 16	100.000	100.000	0

2 Beleid

2.1 Overzicht belangrijke uitgaven- en ontvangstenmutaties

Belangrijkste suppletore uitgavenmutaties 2020

Tabel 3 Belangrijkste suppletore uitgavenmutaties 2020 (Eerste suppletore begroting) (bedragen x € 1.000)

	Artikelnummer	Uitgaven 2020
Vastgestelde begroting 2020 na ISB		8.778.923
Belangrijkste suppletore mutaties		
Urgendamaatregelen industrie	2	27.264
PPS-toeslag	2	- 27.578
Eindejaarsmarge Toekomstfonds	3	138.778
ISDE	4	- 60.000
RVO.nl	4	19.451
Aardwarmte	4	15.000
Schadevergoedingen	5	110.000
Uitvoeringskosten schade	5	45.000
Eindejaarsmarge Groningen	5	25.378
Loon-en prijsbijstelling	41	53.626
Overige mutaties		74.193
Stand 1^e suppletore begroting 2020		9.200.035

Toelichting

Urgendamaatregelen industrie

De verhoging van uitgavenbudget voor de Urgendamaatregelen Industrie (€ 27,3 mln) is het gevolg van de volgende mutaties: De middelen voor Urgendamaatregelen Industrie die bij de 2^e suppletore begroting 2019 zijn teruggestort in de begrotingsreserve voor Urgenda worden bij VJN weer onttrokken om uitvoering te geven aan dezelfde doelen en maatregelen in 2020. Daarnaast worden de middelen die eind 2019 niet benut bleken voor Urgendamaatregelen Industrie via de eindejaarsmarge doorgeschoven naar 2020.

PPS-toeslag

De uitgaven raming voor de PPS toeslag is in 2020 met € 27,6 mln verlaagd. Dit budget is doorgeschoven naar latere jaren. Hiermee wordt de uitgavenraming in lijn gebracht met de verwachte uitfinanciering van de PPS-toeslag regeling.

Eindejaarsmarge Toekomstfonds

De niet benutte middelen van het Toekomstfonds in 2019 worden conform de fondsconstructie toegevoegd aan het budget voor 2020. Het betreft begrotingsgeld voor onder meer het Co-investeringsvehicle met het Europees Investeringsfonds (EIF), het Innovatiekrediet, de Seed Capital regeling, Thematische Technology Transfer, Vroegefasefinanciering en Fundamenteel en toegepast onderzoek.

ISDE

Op basis van het door Mulder c.s. ingediende amendement op de begroting 2020 (Kamerstuk [35 300-XIII, nr. 16](#)) is het budget van de Investerings subsidie Duurzame Energie (ISDE) met € 100 mln opgehoogd. Doel van de ophoging is het stimuleren van de opwek van duurzame energie door het

MKB. Omdat ook volgens de indieners van het amendement in 2020 slechts € 40 mln van de beschikbare € 100 mln benodigd is, wordt € 60 mln doorschoven naar 2021 en 2022.

RVO.nl

Om het tekort in 2020 op de uitvoeringskosten van RVO.nl op artikel 4 te dekken is in totaal € 19,5 mln budget toegevoegd aan het budget.

Aardwarmte

In 2020 wordt € 15 mln beschikbaar gesteld voor de voortzetting van het SCAN-programma van EBN, dat tot doel heeft te onderzoeken waar de ondergrond in Nederland mogelijk geschikt is voor de winning van aardwarmte.

Schadevergoedingen

De raming van de schadebetalingen is naar aanleiding van nieuwe prognoses van TCMG met € 110 mln verhoogd.

Uitvoeringskosten schade

De uitvoeringskosten voor schadebetalingen Groningen nemen toe als gevolg van de stijging van de schadeafhandelingen.

Eindejaarsmarge Groningen

De niet benutte middelen van het meerjarenprogramma Nationaal Coördinator Groningen worden toegevoegd aan de begroting 2020. Het betreft de regelingen Verduurzaming (€ 14,3 mln) en Fonds achterstallig onderhoud (€ 8,7 mln), het onderzoeksbudget (€ 1,4 mln) en het werkbudget van de NCG (€ 0,9 mln). Fonds achterstallig onderhoud, het onderzoeksbudget en het werkbudget van de NCG worden bij Julibrief overgeheveld naar BZK.

Loon- en prijsbijstelling

Bij Voorjaarsnota 2020 is loon- en prijsbijstellingstranche 2020 voor EZK uitgedeeld. De loonbijstelling betreft de vergoeding voor de stijging van de contractloonontwikkeling en de stijging van de sociale lasten en pensioenpremies voor de overheidswerkgevers. De prijsbijstelling betreft de verwerking van de stijging van de diverse prijsindexen.

Belangrijkste suppletoire ontvangstenmutaties 2020

Tabel 4 Belangrijkste suppletoire ontvangstenmutaties 2020 (Eerste suppletoire begroting) (bedragen x € 1.000)

	Artikelnummer	Ontvangsten 2020
Vastgestelde begroting 2020 na ISB		4.903.988
Belangrijkste suppletoire mutaties		
Onttrekking reserve Groeifaciliteit	2	10.000
Co-investment venture capital instrument/EIF	3	15.000
Onttrekking begrotingsreserve duurzame energie	4	63.020
Onttrekking begrotingsreserve maatregelen voor CO ₂ -reductie	4	66.160
Schadevergoedingen	5	237.061
Uitvoeringskosten schade	5	45.000
Aardgasbaten	5	- 440.000
Overige mutaties		22.915
Stand 1^e suppletoire begroting 2020		4.923.144

Toelichting

Onttrekking reserve Groeifaciliteit

Ten behoeve van de begrotingsreserve garanties MKB-financiering wordt € 10 mln onttrokken aan de begrotingsreserve Groeifaciliteit.

Co-investment venture capital instrument/EIF

Dit betreft de ontvangst van € 15 mln van Invest-NL in het kader van de overdracht van het Co-investment venture capital instrument/EIF aan Invest-NL conform de machtigingswet Invest-NL.

Onttrekking begrotingsreserve duurzame energie

Het Ministerie van EZK levert een bijdrage aan de financiering van de additionele Urgenda-maatregelen van in totaal € 298,7 mln, waarvan € 63 mln in 2020 en € 235,7 mln in 2021. De bijdrage wordt onttrokken aan de begrotingsreserve Duurzame Energie.

Onttrekking begrotingsreserve maatregelen voor CO₂-reductie

De in 2019 door de Ministeries van BZK, LNV en EZK niet-benutte Urgenda-middelen worden aan de reserve maatregelen CO₂-reductie onttrokken.

Schadevergoedingen

Betreft vergoedingen van de NAM voor schade-uitkeringen en uitvoeringskosten RVO inzake Groningen die EZK eerder heeft voorgefinancierd.

Uitvoeringskosten schade

De toename van de uitvoeringskosten wordt veroorzaakt door de stijging van de schadeafhandelingen die door TCMG/IMG verwacht wordt. Deze uitvoeringskosten worden gedeclareerd bij de NAM.

Aardgasbaten

De Ministerraad heeft op 21 februari besloten tot de versnelde afbouw van de gaswinning. Dit volume-effect wordt nu conform Regeerakkoord in de aardgasbaten verwerkt. Daarnaast wordt de raming van de aardgasbaten verder naar beneden bijgesteld als gevolg van de neerwaarts bijgestelde raming van de gasprijs in de komende jaren.

3 Beleidsartikelen

3.1 Beleidsartikel 1 Goed functionerende economie en markten

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 5 Budgettaire gevolgen van beleid art. 1 Goed functionerende economie en markten (Eerste suppletoire begroting) (bedragen x € 1.000)									
	Ontwerpbe- grotting 2020 (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting 2020 (3)=(1+2)	Mutaties 1° suppletoire begroting (4)	Stand 1° suppletoire begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023	Mutatie 2024
Verplichtingen	214.305	0	214.305	5.730	220.035	1.513	4.491	6.116	660
Waarvan garantieplichtingen									
Waarvan overige verplichtingen	214.305		214.305	5.730	220.035	1.513	4.491	6.116	660
Uitgaven	215.326	0	215.326	7.226	222.552	3.143	6.123	6.324	660
Waarvan juridisch verplicht	96%		96%		97%				
Subsidies	203	0	203	572	775	0	0	0	0
Cyberweerbaarheid	203		203	572	775				
Opdrachten	22.152	0	22.152	- 564	21.588	- 150	- 150	- 150	0
Onderzoek en Opdrachten	1.678		1.678	736	2.414				
Beleidsvoorbereiding en evaluaties Frequenties en Veiligheid	5.844		5.844	- 364	5.480	- 150	- 150	- 150	
ICT beleid	6.793		6.793	- 213	6.580				
Digital Trust Center	1.322		1.322	- 723	599				
Cyber Security	6.515		6.515		6.515				
Bijdrage aan agentschappen	30.218	0	30.218	7.218	37.436	2.422	5.472	5.673	0
Agentschap Telecom	21.488		21.488	5.350	26.838				
Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland	8.730		8.730	1.868	10.598	2.422	5.472	5.673	
Bijdrage aan zbo/rwt's	158.870	0	158.870	0	158.870	871	801	801	660
Metrologie	9.483		9.483		9.483				
Raad voor Accreditatie	265		265		265				
ACM	736		736		736				
CBS	148.386		148.386		148.386	871	801	801	660
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	3.883	0	3.883	0	3.883	0	0	0	0
Nederlands Normalisatie Instituut (NEN)	1.156		1.156		1.156				
Internationale organisaties	2.727		2.727		2.727				
Ontvangsten	31.934	0	31.934	20	31.954	0	0	0	0
Ontvangsten ACM	162		162		162				
High Trust	30.200		30.200		30.200				
Diverse ontvangsten	1.572		1.572	20	1.592				

Toelichting

Verplichtingen

De verhoging van het verplichtingbudget met € 5,7 mln wordt onder meer veroorzaakt door de bijdrage aan Agentschap Telecom. Dit budget wordt verhoogd met € 5,3 mln. Voor € 3,3 mln heeft dit te maken met onder andere extra opdrachten vanwege de aankomende veilingen van telecomfrequenties en in verband met een uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) moet een bedrag van € 2,0 mln terugbetaald worden. Dit betreft een uitspraak gedaan over de in 2016 opgelegde nieuwe verlengingsprijs (eenmalig bedrag) voor kavel A2 (Radio Veronica) van € 12,7 mln en de begin 2017 in rekening gebrachte wettelijke rente van € 2,0 mln. De uitspraak betreft de wettelijke rente en het Agentschap Telecom draagt zorg voor de terugbetaling van de Rente. Tevens is de bijdrage aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland opgehoogd met € 1,8 mln om het budget op het niveau te brengen van de jaarlijkse opdracht.

Uitgaven

Bijdrage aan agentschappen

De verhoging van het kasbudget met € 7,2 mln is toegelicht onder de verplichtingen.

3.2 Beleidsartikel 2 Bedrijvenbeleid: innovatie en ondernemerschap voor duurzame welvaartsgroei

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 6 Budgettaire gevolgen van beleid art. 2 Bedrijvenbeleid: innovatie en ondernemerschap voor duurzame welvaartsgroei (Eerste supplettoire begroting) (bedragen x € 1.000)

	Ontwerpbe- grooting 2020 (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting 2020 (3)=(1+2)	Mutaties 1° supplettoire begroting (4)	Stand 1° supplettoire begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023	Mutatie 2024
Verplichtingen	2.191.632	12.041.000	14.232.632	174.729	14.407.361	- 4.886	- 46.174	- 46.177	- 34.335
Waarvan garantieplichtingen	1.250.000	10.335.000	11.585.000	5.000	11.590.000				
Waarvan overige verplichtingen	941.632	1.706.000	2.647.632	169.729	2.817.361	- 4.886	- 46.174	- 46.177	- 34.335
Uitgaven	1.075.493	2.984.000	4.059.493	15.751	4.075.244	- 10.040	387	8.934	15.254
Waarvan juridisch verplicht	87%		87%		48% ¹				
Subsidies	205.511	1.675.500	1.881.011	15.890	1.896.901	- 3.805	3.387	1.580	17.325
MKB-Innovatiestimulering Topsectoren (MIT)	39.131		39.131	450	39.581	600	300		
Eurostars	18.132		18.132		18.132				
Bevorderen Ondernemerschap	21.390		21.390	- 1.614	19.776	1.560	1.350	1.350	
Cofinanciering EFRO, inclusief INTERREG	23.361	- 1.000	22.361	- 7.336	15.025	- 4.000	- 2.700	- 5.700	7.900
Bijdrage aan ROM's	5.661	500	6.161	1.500	7.661	1.500	1.500	1.500	1.500
Verduurzaming industrie	61.400		61.400	- 13.400	48.000	- 13.736	- 7.334	- 5.841	- 2.346
Startup-beleid	14.400		14.400	- 1.245	13.155				
Urgendamaatregelen industrie	21.000		21.000	27.264	48.264				
Invest NL				10.271	10.271	10.271	10.271	10.271	10.271
Noodloket		1.645.000	1.645.000		1.645.000				
Qredits		31.000	31.000		31.000				
Overige subsidies	1.036		1.036		1.036				
Garanties	57.211	1.278.000	1.335.211	0	1.335.211	0	0	0	0
BMKB	36.744	203.000	239.744		239.744				
Groefaciliteit	8.722		8.722		8.722				
Garantie Ondernemingsfinanciering (GO)	11.745	75.000	86.745		86.745				
Garantie Ondernemingsfinanciering Corona	0	1.000.000	1.000.000		1.000.000				
Garanties MKB Financiering	0		0		0				
Opdrachten	10.561	0	10.561	- 628	9.933	175	200	200	0
Onderzoek en opdrachten	4.134		4.134	- 291	3.843	- 25			
Caribisch Nederland	1.056		1.056	65	1.121	200	200	200	
Regeldruk	2.206		2.206		2.206				
Regiekosten regionale functie	665		665		665				
Small Business Innovation Research	2.500		2.500	- 402	2.098				

	Ontwerpbe- grotting 2020 (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting 2020 (3)=(1+2)	Mutaties 1° suppletore begroting (4)	Stand 1° suppletore begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023	Mutatie 2024
Bijdragen aan agentschappen	93.235	30.000	123.235	7.902	131.137	- 7.830	- 7.620	- 8.071	- 8.071
Bijdrage RVO.nl	82.448	30.000	112.448	18.173	130.621	2.441	2.651	2.200	2.200
Bijdrage Agentschap Telecom	516		516		516				
Invest-NL	10.271		10.271	- 10.271	0	- 10.271	- 10.271	- 10.271	- 10.271
Bijdragen aan ZBO's/RWT's	316.624	0	316.624	2.342	318.966	- 15	- 15	0	0
Bijdrage aan TNO	170.860		170.860	1.802	172.662				
Kamer van Koophandel	121.757		121.757	563	122.320				
Bijdrage aan NWO-TTW	24.007		24.007	- 23	23.984	- 15	- 15		
Bijdragen aan medeoverheden	6.800	0	6.800	1.600	8.400	0	0	0	0
Sterke Regio's en Nota Ruimte	6.800		6.800	1.600	8.400				
Bijdragen aan (inter-)nationale organisaties	385.551	500	386.051	- 22.355	363.696	1.435	4.435	15.225	6.000
Internationaal Innoveren	40.851		40.851	176	41.027	250	- 250	- 250	
PPS-toeslag (voorheen TKI- toeslag)	165.059		165.059	- 27.578	137.481	- 2.604	4.558	17.881	7.781
TO2 (Deltares, MARIN en NLR)	50.121		50.121	3.750	53.871	750	750	500	
Topsectoren overig	10.834		10.834	2.066	12.900	2.994	- 668	- 2.906	- 1.781
Ruimtevaart (ESA)	96.430		96.430	185	96.615				
Bijdrage NBTC	9.036	500	9.536	- 500	9.036				
Bijdragen organisaties	5.720		5.720	- 454	5.266	45	45		
Economische ontwikkeling en technologie	7.500		7.500		7.500				
Stortingen begrotingsreserve	0	0	0	11.000	11.000	0	0	0	0
Storting reserve BMKB	0			1.000	1.000				
Storting reserve Garanties MKB Financiering	0			10.000	10.000				
Ontvangsten	129.867	0	129.867	22.600	152.467	1.875	1.875	1.875	1.300
BMKB	33.000		33.000		33.000				
Groeifaciliteit	8.000		8.000		8.000				
Onttrekking reserve Groeifaciliteit	0		0	10.000	10.000				
Garantie Ondernemings- financiering (GO)	13.000		13.000		13.000				
Onttrekking reserve GO	0		0	324	324				
MKB Financiering	0		0		0				
Luchtvaartkrediet-regeling	6.116		6.116		6.116				
Rijksoctrooiwet	36.012		36.012	1.711	37.723	1.875	1.875	1.875	1.300
Eurostars	5.094		5.094		5.094				
F-35	7.000		7.000		7.000				
Diverse ontvangsten	21.645		21.645	10.565	32.210				

1 Voor de GO-Corona module is € 1 mld kasbuffer beschikbaar gesteld. Deze middelen zijn specifiek bedoeld voor het opvangen van verliesdeclaraties en daardoor bestuurlijk gebonden (dit betreft ca. 25% van het totale budget van beleidsartikel 2).

Toelichting

Verplichtingen

Het verplichtingenbudget is verhoogd met € 174,7 mln. Dit betreft onder meer de volgende mutaties:

- Een overheveling naar beleidsartikel 4 van de EZK-begroting van € 36,6 mln voor de DEI+ regeling voor de Industrie en de JIP tender en het bijbehorende uitvoeringsbudget.
- Het onttrekken aan de begrotingsreserve voor Urgenda van de middelen voor Urgendamaatregelen Industrie om uitvoering te geven aan dezelfde doelen en maatregelen in 2020 (€ 19,5 mln). Deze middelen werden bij de 2^e suppletoire begroting 2019 teruggestort in de begrotingsreserve voor Urgenda. Daarnaast worden de middelen die eind 2019 niet benut bleken voor Urgendamaatregelen Industrie via de eindejaarsmarge doorgeschoven naar 2020 (€ 7,3 mln).
- Voor ruimtevaart is € 102,5 mln aan verplichtingenruimte van latere jaren naar voren geschoven om de inschrijvingen op de ESA-programma's tijdens de ESA-Raad 2019 te kunnen accommoderen.
- Voor Economische technologie en ontwikkeling is 40 mln aan verplichtingen naar voren geschoven ten behoeve van programma's gericht op Artificiële Intelligentie en Quantum.
- Voor stortingen in de begrotingsreserves BMKB (€ 1 mln) en garanties MKB-financiering (€ 10 mln) is in totaal het verplichtingenbudget met € 11 mln verhoogd.
- Voor een garantie ten behoeve van de funding van Qredits is het verplichtingenbudget met € 5 mln verhoogd.
- Voor de financiering van de RVO-opdracht 2020 voor onder meer O2lab/ Ondernemerschapsonderwijs en transitieagenda en uitvoeringsprogramma circulaire economie in de maakindustrie (CETAM) is het verplichtingenbudget met € 4,9 mln verhoogd.

Uitgaven

Subsidies

Cofinanciering EFRO

Voor Cofinanciering EFRO is € 7,3 mln budget verschoven naar latere jaren zodat deze middelen kunnen worden ingezet voor de inschrijving voor de nieuwe EFRO-periode (2021-2027), waardoor de Nederlandse inschrijving op niveau blijft.

Verduurzaming Industrie

De verlaging van het kasbudget voor Verduurzaming Industrie met € 13,4 mln is onder meer het gevolg van de volgende mutaties:

- Een bijdrage t.b.v. realisatie stoomcasus Botlek (€ 2,1 mln).
- Een overheveling van beleidsbudget voor de DEI+ regeling voor de Industrie en de JIP tender naar beleidsartikel 4 van de EZK begroting (- € 3,6 mln).
- Een overheveling van de uitvoeringskosten voor de DEI+ en JIP tender naar de bijdrage RVO op beleidsartikel 4 (- € 1,7 mln).
- Een overheveling van uitvoeringsbudget voor beleids- en bedrijvenondersteuning, de monitoring van het programma Verduurzaming Industrie en uitvoering van de TSE regeling voor de Industrie naar de bijdrage RVO op beleidsartikel 2 (- € 3,7 mln).
- Een bijdrage aan de NeA voor de uitvoeringskosten van de CO2 heffing voor de Industrie (- € 0,4 mln).

- Een overheveling van de bijdrage voor de kosten van de FEED fase van het Porthos project naar beleidsartikel 4 van de EZK begroting (- € 3,9 mln).
- Tot slot een overheveling naar de bijdrage mede-overheden in het kader van Smart Delta Resources (- € 1,6 mln).

Urgendamaatregelen industrie

De verhoging van uitgavenbudget voor de Urgendamaatregelen Industrie (€ 27,3 mln) is het gevolg van de volgende mutaties: De middelen voor Urgendamaatregelen Industrie die bij de 2^e suppletoire begroting 2019 zijn teruggestort in de begrotingsreserve voor Urgenda worden bij VJN weer onttrokken om uitvoering te geven aan dezelfde doelen en maatregelen in 2020 (€ 26,1 mln). Daarnaast worden de middelen die eind 2019 niet benut bleken voor Urgendamaatregelen Industrie via de eindejaarsmarge doorgeschoven naar 2020 (€ 2 mln) en een overheveling van de uitvoeringskosten voor de VEKI-regeling naar de bijdrage RVO op beleidsartikel 2 (€ 0,85 mln).

Invest-NL

Voor de subsidie aan Invest-NL voor de ontwikkeltaak is € 10,3 mln beschikbaar. Dit budget stond geraamd onder de bijdrage aan agentschappen, maar is vanwege de oprichting van Invest-NL in december 2019 nu verschoven naar de categorie subsidies.

Bijdrage aan agentschappen

Bijdrage RVO.nl

Voor de financiering van de opdracht aan RVO.nl in 2020 is € 18,2 mln aan het budget toegevoegd. Dit betreft onder meer de volgende opdrachten: O2Lab/Ondernemerschapsonderwijs, Verduurzaming Industrie, transitie-agenda en uitvoeringsprogramma circulaire economie in de maakindustrie (CETAM), Innovatie Attaché Netwerk, Octrooicentrum Nederland, Fast Lane startup, Talent Coalition startup, IND zelfstandigenregeling, Holland Lounge, IMVO en SBIR.

Invest-NL

Het budget voor de ontwikkeltaak van Invest-NL is verschoven naar de categorie subsidies (- € 10,3 mln)

Bijdragen aan (inter)nationale organisaties

PPS-toeslag

De uitgaven raming voor de PPS toeslag is in 2020 met € 27,6 mln verlaagd. Dit budget is doorgeschoven naar latere jaren. Hiermee wordt de uitgavenraming in lijn gebracht met de verwachte uitfinanciering van de PPS-toeslag regeling.

Bijdrage NBTC

Het bedrag van € 0,5 mln in het kader van het amendement Aartsen/Von Martels (Kamerstuk [35300 XIII, nr. 19](#)) is overgeheveld naar Bevorderen Ondernemerschap en zal conform het amendement worden ingezet voor Data Alliantie Toerisme.

Stortingen begrotingsreserves

Storting reserve BMKB

Met betrekking tot het PFAS/Stikstof-luik in de BMKB is € 1 mln ontvangen van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat voor het compenseren van eventuele verliezen. Deze bijdrage wordt gestort in de begrotingsreserve.

Storting reserve Garanties MKB-financiering

Voor de garanties MKB-financiering wordt € 10 mln aan de begrotingsreserve toegevoegd om eventuele verliezen op de uitstaande portefeuille op te vangen. Dit betreft een verschuiving van de begrotingsreserve Groeifaciliteit naar de reserve voor de garanties MKB-financiering.

Ontvangsten

Onttrekking reserve Groeifaciliteit

Ten behoeve van de begrotingsreserve garanties MKB-financiering wordt € 10 mln onttrokken aan de begrotingsreserve Groeifaciliteit.

Diverse ontvangsten

De diverse ontvangsten zijn met € 10,6 mln verhoogd vanwege in het bijzonder de terugontvangsten over de uitvoeringsopdrachten aan RVO.nl voor 2018 en 2019 (€ 10,3 mln).

Toelichting op de Begrotingsreserves

De begrotingsreserves zijn ervoor bedoeld inkomsten uit premies en uitgaven voor schades, die over de jaren kunnen fluctueren, te verevenen. De reserve wordt aangehouden om als buffer te dienen voor uitgaven door EZK indien bedrijven niet aan hun terugbetalingsverplichtingen kunnen voldoen inzake leningen bij financieringsinstellingen waarop EZK een borgstelling heeft afgegeven.

Er zijn begrotingsreserves voor de BMKB, de regeling Garantie Ondernemingsfinanciering (GO), de Groeifaciliteit (GF) en de garanties voor nieuwe aanbieders van MKB-financiering. De GO, GF en de garanties voor alternatieve aanbieders van MKB-financiering betreffen kostendeckende garanties, waarvan de te realiseren premieontvangsten toereikend zijn voor het afdekken van eventuele verliesdeclaraties. Ultimo begrotingsjaar wordt op basis van de gerealiseerde ontvangsten en uitgaven vastgesteld of een onttrekking of storting dient plaats te vinden.

Tabel 7 Begrotingsreserve Borgstelling MKB-kredieten (BMKB) (bedragen x € 1.000)

Stand 1/1/2020	108.333
+ Geraamde storting	1.000
- Geraamde onttrekking	
Stand (raming) per 31/12/2020	109.333

Met betrekking tot het PFAS/Stikstof-luik in de BMKB is € 1 mln ontvangen van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat voor het compenseren van eventuele verliezen. Deze bijdrage wordt gestort in de begrotingsreserve.

**Tabel 8 Begrotingsreserve Garantie Ondernemingsfinanciering (GO)
(bedragen x € 1.000)**

Stand 1/1/2020	71.210
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	- 324
Stand (raming) per 31/12/2020	70.886

In het kader van de overdracht van de aangegeven garanties Energietransitiefinancieringsfaciliteit (GO-ETFF) aan Invest-NL conform de machtigingswet op Invest-NL worden ook de door de Staat ontvangen premies op de aangegeven garanties aan Invest-NL overgedragen. Deze premie-opbrengsten worden daarom onttrokken aan de begrotingsreserve GO.

Tabel 9 Begrotingsreserve Groeifaciliteit (bedragen x € 1.000)

Stand 1/1/2020	24.546
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	- 10.000
Stand (raming) per 31/12/2020	14.546

Er wordt € 10 mln onttrokken aan de begrotingsreserve Groeifaciliteit. Dit bedrag wordt toegevoegd aan de begrotingsreserve MKB-financiering.

Tabel 10 Begrotingsreserve Garantie MKB-financiering (bedragen x € 1.000)

Stand 1/1/2020	9.696
+ Geraamde storting	10.000
- Geraamde onttrekking	
Stand (raming) per 31/12/2020	19.696

Voor de garanties MKB-financiering wordt € 10 mln aan de begrotingsreserve toegevoegd om eventuele verliezen op de uitstaande portefeuille op te vangen. Dit betreft een verschuiving van de begrotingsreserve Groeifaciliteit naar de reserve voor de garanties MKB-financiering.

3.3 Beleidsartikel 3 Toekomstfonds

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 11 Budgettaire gevolgen van beleid art. 3 Toekomstfonds (Eerste supplettoire begroting) (bedragen x € 1.000)									
	Ontwerpbe- grotting 2020 (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting 2020 (3)=(1+2)	Mutaties 1° supplettoire begroting (4)	Stand 1° supplettoire begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023	Mutatie 2024
Verplichtingen	142.952	100.000	242.952	129.804	372.756	0	- 4.900	- 10.000	- 14.000
Waarvan garantieplichtingen									
Waarvan overige verplichtingen	142.952	100.000	242.952	129.804	372.756	0	- 4.900	- 10.000	- 14.000
Uitgaven	184.452	100.000	284.452	152.278	436.730	- 1.500	- 1.500	- 1.500	- 1.500
Waarvan juridisch verplicht	76%		76%		77%				
Subsidies	999	0	999	17.181	18.180	0	0	0	0
Smart Industry	199		199	969	1.168				
Haalbaarheidsstudies STW	800		800	12	812				
Thematische Technology Transfer				16.200	16.200				
Leningen	175.147	100.000	275.147	129.265	404.412	- 1.500	- 1.500	- 1.500	- 1.500
Startups / MKB financiering									
<i>Volledig revolverend</i>									
Fund to Fund	35.733		35.733	- 1.857	33.876				
ROM's	0	100.000	100.000	28.000	128.000				
Co-investment venture capital instrument / EIF	10.154		10.154	22.308	32.462				
<i>Deels revolverend</i>									
Innovatiekrediet	55.205		55.205	260	55.465				
Risicokapitaal Seed Capital	46.823		46.823	14.807	61.630	- 1.500	- 1.500	- 1.500	- 1.500
Vroegefasefinanciering / informal investors	13.702		13.702	5.461	19.163	1.400			
Startups / MKB	5.186		5.186	7.686	12.872	- 1.400			
Investerings in fundamenteel en toegepast onderzoek									
<i>Met vermogensbehoud</i>									
Fundamenteel en toegepast onderzoek	5.500		5.500	6.444	11.944			- 2.500	- 2.500
Onco research	2.500		2.500	4.318	6.818				
Smart Industry	344		344	38	382				
Thematische Technology Transfer				31.800	31.800				
Regmed				10.000	10.000			2.500	2.500
Bijdrage aan agentschappen	8.306	0	8.306	5.832	14.138	0	0	0	0
Bijdrage RVO.nl	8.306		8.306	5.832	14.138				
Ontvangsten	34.600	0	34.600	15.000	49.600	0	0	0	0
Fund to Fund	8.050		8.050		8.050				
Co-investment venture capital instrument / EIF	0		0	15.000	15.000				
Innovatiekrediet	17.000		17.000		17.000				

	Ontwerpbe- groting 2020 (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting 2020 (3)=(1+2)	Mutaties 1° suppletore begroting (4)	Stand 1° suppletore begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023	Mutatie 2024
Seed Capital	9.400		9.400		9.400				
DVI II	150		150		150				

Toelichting

Verplichtingen

Het verplichtingenbudget wordt met € 129,8 mln verhoogd. De belangrijkste oorzaken hiervan zijn:

- Conform de fondsconstructie wordt de eindejaarsmarge 2019 van € 94,3 mln toegevoegd aan de begroting 2020. Dit betreft onder meer het Innovatiekrediet (€ 14,5 mln), Seed Capital regeling (€ 14,7 mln), Vroege-fasefinanciering (€ 7,2 mln), regeling Thematische Technology Transfer (€ 24 mln), Investerings in fundamenteel en toegepast onderzoek (€ 24 mln), Startups/MKB (€ 5,8 mln) en de bijdrage aan RVO (€ 5,6 mln).
- Als gevolg van de overdracht van het Co-investeringsvehicle/EIF aan Invest-NL conform de Machtigingswet Invest-NL is € 15 mln ontvangen. Dit bedrag is toegevoegd aan de begroting 2020.
- Ten behoeve van de kapitaalstortingen in de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen is € 20 mln aan verplichtingenbudget uit latere jaren naar 2020 verschoven.

Uitgaven

Subsidies

De eindejaarsmarge 2019 van € 8,1 mln bedoeld voor de eerste tender van de regeling voor Thematische Technology Transfer (TTT-regeling) wordt toegevoegd aan de begroting 2020. Daarnaast wordt eveneens € 8,1 mln beschikbaar gesteld voor de tweede tender van de TTT-regeling.

Leningen

Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen

Voor de kapitaalstortingen in de nieuw op te richten Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen Flevoland en Utrecht wordt € 28 mln beschikbaar gesteld.

Co-investment venture capital instrument/EIF

De eindejaarsmarge 2019 van het Co-investment venture capital instrument met het EIF (€ 15,3 mln) is toegevoegd aan de begroting van 2020. Daarnaast is € 15 mln ontvangen van Invest-NL als gevolg van de overdracht van dit instrument aan Invest-NL conform de Machtigingswet Invest-NL. Tot slot is € 8 mln beschikbaar gesteld voor kapitaalstortingen in de nieuw op te richten ROM's Flevoland en Utrecht.

Investerings in fundamenteel en toegepast onderzoek

Voor de investeringen in fundamenteel en toegepast onderzoek is de eindejaarsmarge van 2019 (€ 30,5 mln) toegevoegd aan de begroting 2020. Hiervan is € 24 mln beschikbaar gesteld voor de 2^e tender van de TTT-regeling (voor het subsidie- en leningdeel respectievelijk € 8,1 mln en € 15,9 mln). Het restant is beschikbaar voor de uitfinanciering van de regeling Toekomstfondskrediet Onderzoeksfaciliteiten.

Oncode Institute

De eindejaarsmarge 2019 van het instrument Oncode Institute (€ 4,3 mln) is toegevoegd aan de begroting 2020 voor de uitfinanciering van de openstaande verplichtingen.

Regeling Thematische Technology Transfer (TTT-regeling)

Voor het leningsdeel van de TTT-regeling is de eindejaarsmarge 2019 van € 15,9 mln – bestemd voor de eerste tender – toegevoegd aan de begroting 2020. Daarnaast wordt eveneens € 15,9 mln beschikbaar gesteld voor de tweede tender van de TTT-regeling.

REGMED

Voor een publiek privaats ondernemersfonds voor regeneratieve geneeskunde REGMED XB wordt verspreid over enkele jaren in totaal € 15 mln beschikbaar gesteld.

Seed Capital regeling

Voor de Seed Capital regeling is € 36,3 mln eindejaarsmarge 2019 aan de begroting 2020 toegevoegd. Hiervan is € 20 mln beschikbaar gesteld voor de kapitaalstortingen in de nieuw op te richten ROM's Flevoland en Utrecht en € 1,5 mln voor de subsidierelatie met beide ROM's die op beleidsartikel 2 wordt verantwoord.

Vroegefasefinanciering

Voor vroegefasefinanciering is € 5,5 mln eindejaarsmarge 2019 conform de fondsconstructie aan de begroting 2020 toegevoegd.

Startups/mkb

De eindejaarsmarge 2019 van € 6,3 mln is toegevoegd aan de middelen voor Startups/mkb t.b.v. de uitvoering van het MKB-actieplan. Daarnaast is € 1,4 mln budget van 2021 naar 2020 verschoven ten behoeve van de MKB-deals.

Bijdrage aan agentschappen

Bijdrage RVO

De eindejaarsmarge 2019 op de bijdrage RVO van € 5,7 mln is aan de begroting van 2020 toegevoegd. Daarnaast is voor 0,1 mln beschikbaar gesteld voor de uitvoeringskosten van onder meer de regeling Toekomstfondskrediet Onderzoeksfaciliteiten.

Ontvangsten

Ontvangst Co-investment venture capital instrument/EIF

Als gevolg van de overdracht van het Co-investeringsvehicel/EIF aan Invest-NL conform de Machtigingswet Invest-NL is € 15 mln van Invest-NL ontvangen.

Toelichting ijklijn gasbaten

Het Toekomstfonds wordt mede gevoed met eventuele meevallers uit de aardgasbaten. Er is sprake van meevallers wanneer de gerealiseerde aardgasbaten in een bepaald jaar hoger zijn dan de aardgasbaten zoals die voor dat betreffende jaar geraamd zijn in de Miljoenennota 2015. Deze raming wordt herijkt als er beleidsmatige aanpassingen van de gasproductie plaatsvinden (Kamerstuk [34 000 XIII, nr. 5](#)).

De relevante ijklijn die van invloed is voor de bepaling van de voeding van het Toekomstfonds is vastgelegd en toegelicht in de EZK-begroting 2020 (p. 85-87).

Ht kabinet heeft in februari besloten tot de versnelde afbouw van de gaswinning. Dit volume-effect wordt in de 1e supplettoire begroting verwerkt. De ijklijn is hierop aangepast.

Naar aanleiding van de bovengenoemde wijziging bij Voorjaarsnota 2020 is er sprake van meevallers voor het Toekomstfonds wanneer de gerealiseerde gasbaten in een bepaald jaar hoger zijn dan de gasbaten zoals in onderstaande tabel is opgenomen (stand actuele ijklijn aardgasbaten Voorjaarsnota 2020).

Tabel 12 Actuele ijklijn aardgasbaten (bedragen x € 1 mln)						
	2019	2020	2021	2022	2023 ¹	2024
ijklijn aardgasbaten Miljoenennota 2020	5.540	4.150	580	920	20	300
Bijstelling n.a.v. beleidsmatige aanpassingen (volume-effect) bij Voorjaarsnota 2020		- 20	- 140	- 320	- 20	- 300
Actuele ijklijn aardgasbaten Voorjaarsnota 2020	5.540	4.130	440	600	0	0

¹ Conform de beleidsmatige mutaties had in 2023 € 410 mln en in 2024 € 310 mln afgeboekt moeten worden. Om de ijklijn op nul te laten sluiten zijn deze bedragen aangepast.

Deze actuele ijklijn wijkt af van de raming van de aardgasbaten op beleidsartikel 5 omdat voor het Toekomstfonds alleen de beleidsmatige aanpassingen van de gasproductie van toepassing zijn. Bij het vaststellen van de gasbatenraming op beleidsartikel 5 spelen onder andere de beursprijs van TTF-gas, de euro/dollar koers en de olieprijs een rol. Deze blijven bij de berekening van de ijklijn voor het Toekomstfonds buiten beschouwing.

3.4 Beleidsartikel 4 Een doelmatige energievoorziening en beperking van de klimaatverandering

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 13 Budgettaire gevolgen van beleid art. 4 Een doelmatige energievoorziening en beperking van de klimaatverandering (Eerste suppletoire begroting) (bedragen x € 1.000)									
	Ontwerpbe- grotting 2020 (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting 2020 (3)=(1+2)	Mutaties 1° suppletoire begroting (4)	Stand 1° suppletoire begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023	Mutatie 2024
Verplichtingen	10.697.624	100.000	10.797.624	53.897	10.851.521	275.695	294.630	266.865	214.889
Waarvan garantieplichtingen	71.300		71.300	4.500	75.800				
Waarvan overige verplichtingen	10.626.324	100.000	10.726.324	49.397	10.775.721	275.695	294.630	266.865	214.889
Uitgaven	3.671.790	100.000	3.771.790	- 17.000	3.754.790	- 625.127	48.944	7.399	- 7.820
Waarvan juridisch verplicht	80,0%		78,0%		80,0%				
Subsidies	3.410.444	100.000	3.510.444	- 39.128	3.471.316	- 636.365	- 18.754	- 7.049	- 20.198
Tenderregeling Energie- innovatie (TSE)	35.244		35.244	12.260	47.504	10.770	8.223	5.209	2.472
SDE+ projecten (hernieuwbare energie)	48.040		48.040		48.040	31.900	39.100	45.000	43.960
Energie-efficiëntie	2.368		2.368	681	3.049				
Green Deals	500		500		500				
Demonstratie regeling Klimaat en Energie Innovatie (DEI+)	66.806		66.806	- 2.600	64.206	12.356	6.318	2.111	- 2.097
Subsidie regeling Duurzame Scheepsbouw (SDS)	4.900		4.900	- 400	4.500	- 400	- 400		
Projecten Klimaat en Energieakkoord	0		0	1.402	1.402	4.491	4.491	4.616	4.870
MEP	0		0	293	293				
SDE	699.167		699.167	- 4.300	694.867				
SDE +	2.322.649		2.322.649	- 24.732	2.297.917	- 744.447	- 129.728	- 89.780	- 104.960
Aardwarmte	0		0	15.000	15.000	15.000	17.500	17.500	25.000
ISDE-regeling	100.000	100.000	200.000	- 60.000	140.000	30.000	30.000		
Compensatie Energie- intensieve bedrijven (ETS)	105.595		105.595	5.030	110.625				
Carbon Capture and Storage (CCS)	4.080		4.080	3.900	7.980	1.000			
Subsidierегeling Energiebesparing en duurzame energie sportaccommodaties (EDS)	0		0	65	65				
Hoge Flux Reactor	7.651		7.651		7.651				
Caribisch Nederland	4.944		4.944	5.000	9.944				
Overige Subsidies	6.000		6.000	- 127	5.873				
Maatregelen voor CO ₂ - reductie	2.500		2.500	9.400	11.900				
Postcoderoos	0		0		0	2.965	5.742	8.295	10.557
Leningen	4.000	0	4.000	0	4.000	0	53.400	0	0
EBN	4.000		4.000		4.000		53.400		
Garanties	0	0	0	4.500	4.500	0	0	0	0

	Ontwerpbe- grotting 2020 (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting 2020 (3)=(1+2)	Mutaties 1° suppletore begroting (4)	Stand 1° suppletore begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023	Mutatie 2024
Verliesdeclaratie aardwarmte	0		0	4.500	4.500				
Opdrachten	11.499	0	11.499	104	11.603	400	400	950	1.100
Onderzoek mijnbouwbodembeweging	1.916		1.916	975	2.891	- 450	- 450	100	100
SodM onderzoek	1.925		1.925		1.925				
Uitvoeringsagenda klimaat	823		823	- 246	577	- 200	- 200	- 200	- 200
Klimaat mondiaal	369		369		369				
Onderzoek & opdrachten	6.466		6.466	- 625	5.841	1.050	1.050	1.050	1.200
Bijdrage aan agentschappen	62.421	0	62.421	19.583	82.004	10.990	14.050	13.650	11.280
Bijdrage aan RVO.nl	50.498		50.498	19.451	69.949	6.170	8.000	7.600	7.600
Bijdrage aan Agentschap Telecom	0		0	400	400	4.820	6.050	6.050	3.680
Bijdrage aan KNMI	1.143		1.143	643	1.786	183	183		
Bijdrage aan NEa	7.194		7.194	475	7.669	- 183	- 183		
Bijdrage aan NVWA	841		841	- 53	788				
Bijdrage aan RIVM	1.513		1.513	- 1.513	0				
Bijdrage aan RWS	1.232		1.232	180	1.412				
Bijdrage aan ZBO's/RWT's	141.955	0	141.955	1.353	143.308	- 150	- 150	- 150	0
Doorsluit COVA-heffing	111.000		111.000		111.000				
TNO kerndepartement	29.166		29.166	1.853	31.019				
TNO-SodM	1.789		1.789	- 500	1.289	- 150	- 150	- 150	0
Bijdrage aan medeoverheden	23.602	0	23.602	0	23.602	0	0	0	0
Uitkoopregeling	23.602		23.602		23.602				
Bijdrage aan (inter)nationale organisaties	13.169	0	13.169	588	13.757	- 2	- 2	- 2	- 2
Bijdrage aan ECN	11.675		11.675	346	12.021	- 2	- 2	- 2	- 2
Internationale contributies	1.494		1.494	242	1.736				
Stortingen in reserves	4.700	0	4.700	- 4.000	700	0	0	0	0
Storting in begrotingsreserve duurzame energie	0		0		0				
Storting begrotingsreserve maatregelen voor CO ₂ - reductie	0		0		0				
Storting in begrotingsreserve aardwarmte	4.700		4.700	- 4.000	700				
Ontvangsten	3.387.161	100.000	3.487.161	139.375	3.626.536	235.760	80	80	80
Ontvangsten COVA	111.000		111.000		111.000				
Opbrengst heffing ODE (SDE +)	2.411.000		2.411.000		2.411.000				
Onttrekking begrotingsreserve duurzame energie	73.000	100.000	173.000	63.020	236.020	235.680			
Ontvangsten zoutwinning	2.511		2.511		2.511				
ETS-ontvangsten	450.000		450.000		450.000				
Diverse ontvangsten	15.200		15.200	10.195	25.395	80	80	80	80

	Ontwerpbe- groting 2020 (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting 2020 (3)=(1+2)	Mutaties 1° suppletoire begroting (4)	Stand 1° suppletoire begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023	Mutatie 2024
Onttrekking begrotingsreserve maatregelen voor CO ₂ - reductie	324.450		324.450	66.160	390.610				

Toelichting

Verplichtingen

Het verplichtingenbudget wordt per saldo met € 53,9 mln opgehoogd. Dit heeft een groot aantal oorzaken. De belangrijkste *ophogingen* op het verplichtingenbudget 2020 zijn:

- € 22,4 mln is van 2021 naar 2020 geschoven om het tekort op de openstelling van de Tenderregeling Energie-Innovatie (TSE) te dekken.
- € 11,9 mln aan niet-gebruikte Urgenda-middelen 2019 zijn niet in de reserve Maatregelen CO₂-reductie gestort, maar is via de eindejaarsmarge toegevoegd aan het budget 2020 (zie toelichting onder Uitgaven).
- € 5 mln aan niet-gebruikte middelen voor de ETS-compensatieregeling 2019 is via de eindejaarsmarge toegevoegd aan het budget 2020.
- € 6,1 mln in 2019 te veel aan RVO.nl uitbetaalde uitvoeringskosten wordt door RVO.nl in 2020 teruggestort en ingezet ter dekking van het tekort op de RVO-uitvoeringskosten in 2020.
- € 35 mln wordt vanuit artikel 2 van de EZK-begroting overgeheveld ter dekking van de TSE-openstelling voor de industrie en voor de DEI+-tenders waterstof en CO₂-reductie industrie .
- € 29,7 mln wordt door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) overgeheveld naar de EZK-begroting ter dekking van de DEI+-tender Aardgasvrije wijken en de onderdelen Missiegedreven Onderzoek Ontwikkeling en Innovatie (MOOI) en Meerjarige Missiegedreven Innovatieprogramma's (MMIP) binnen de Tenderregeling Energie-Innovatie (TSE).
- € 5 mln is toegevoegd aan het budget voor Caribisch Nederland om noodmaatregelen te kunnen treffen om de energievoorziening op Bonaire te waarborgen en voor deelname aan de tankoverslag op Bonaire (zie toelichting onder Uitgaven).
- € 5 mln aan Klimaatenvolpennemiddelen is vanuit de Aanvullende Post bij het Ministerie van Financiën toegevoegd aan het budget voor projecten Klimaat- en Energieakkoord (zie toelichting onder Uitgaven).

Tegenover deze ophogingen staan *verlagingen* van het verplichtingenbudget door:

- € 60 mln verschuiving van de Investeringsubsidie Duurzame Energie (ISDE-regeling) van 2020 naar 2021 en 2022 (zie toelichting onder Uitgaven).
- € 5,8 mln overheveling naar het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (I&W) (in totaal € 241 mln over de periode 2020-2029) als bijdrage van EZK aan de kosten scheepvaartveiligheid als gevolg van de aanleg van windparken op zee.

Uitgaven

Subsidies

Tenderregeling energie-innovatie

Het budget 2020 voor de TSE wordt met € 12,3 mln opgehoogd door overheveling vanuit de begroting van BZK ten behoeve van de onderdelen Missiegedreven Onderzoek Ontwikkeling en Innovatie (MOOI) en Meerjarige Missiegedreven Innovatieprogramma's (MMIP): zie ook bij de verplichtingen. Ook de mutaties in de jaren 2021 e.v. zijn een gevolg van deze overheveling.

SDE+-projecten (Hernieuwbare Energie Regeling)

Het budget van de Hernieuwbare Energie Regeling (HER) wordt vanaf 2021 opgehoogd ter financiering van de voortzetting van de regeling tot en met 2023.

Demonstratieregeling Energie-Innovatie (DEI+)

Het budget van de DEI+ wordt vanaf 2021 opgehoogd ter financiering van de tenders waarvoor vanuit artikel 2 van de EZK-begroting en vanuit de BZK-begroting budgetten zijn overgeheveld naar de EZK-begroting. Tegelijkertijd vindt vanaf 2020 een structurele overboeking van € 2,4 mln naar het RVO-uitvoeringsbudget plaats ter financiering van de uitvoeringskosten van de DEI+: dit bedrag loopt op naar € 4,2 mln vanaf 2022.

Projecten Klimaat- en Energieakkoord

De Klimaatenvolpennemiddelen die nog vanaf 2020 op de Aanvullende Post bij Financiën stonden voor de ondersteuning van het Klimaatakkoord (€ 5 mln per jaar) zijn meerjarig aan de EZK-begroting toegevoegd. Tegelijkertijd zijn hieruit meerjarig budgetten overgeheveld naar het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en het Centraal Planbureau (CPB) voor werkzaamheden die de uitvoering van het Klimaatakkoord ondersteunen. In 2020 is daarnaast € 1,9 mln overgeheveld naar artikel 40 van de EZK-begroting ter financiering van de communicatie over het Klimaatakkoord en is € 1,1 mln overgeheveld naar de Raad van State ter financiering van de werkzaamheden rond de Klimaatwet (zie ook bij verplichtingen).

SDE+

Ten behoeve van de hogere kosten die met de uitvoering van de SDE+ gepaard gaan door de toename in het aantal verstrekte subsidies is vanaf 2020 structureel € 3,3 mln budget overgeheveld naar het RVO-uitvoeringsbudget. Daarnaast wordt in 2020 € 15 mln overgeheveld naar het budget voor Aardwarmte (zie aldaar) ter financiering van het SCAN-programma van EBN: over de jaren 2020-2024 wordt in totaal € 90 mln hiervoor overgeheveld. Ook wordt in 2020 € 5,8 mln overgeheveld naar de I&W-begroting als bijdrage van EZK aan de extra kosten voor scheepvaartveiligheid als gevolg van de aanleg van windparken op zee: in totaal bedraagt de EZK-bijdrage hiervoor € 241 mln over de periode 2020-2029. In 2021 wordt € 680 mln overgeheveld naar de algemene middelen als bijdrage van EZK aan de financiering van de rijksbrede problematiek. Vanaf 2021 wordt tevens budget overgeheveld naar de HER ter financiering van de voortzetting van deze regeling tot en met 2023. Tenslotte wordt in 2022 € 53,4 mln overgeheveld naar het budget voor leningen (zie aldaar) ter financiering van de lening aan EBN die het EBN mogelijk maakt deel te nemen aan het Porthos-project in de Rotterdamse haven.

Aardwarmte

In de jaren 2020 tot en met 2024 wordt in totaal € 90 mln beschikbaar gesteld voor de voortzetting van het SCAN-programma van EBN, dat tot doel heeft te onderzoeken waar de ondergrond in Nederland mogelijk geschikt is voor de winning van aardwarmte.

ISDE-regeling

Op basis van het door Mulder c.s. ingediende amendement op de begroting 2020 (Kamerstuk [35 300-XIII, nr. 16](#)) heeft een onttrekking aan de reserve Duurzame Energie plaats gevonden van in totaal € 100 mln ten behoeve van een ophoging van het budget van de Investeringssubsidie Duurzame Energie (ISDE). Doel van de ophoging is het stimuleren van de opwek van duurzame energie door het MKB. Omdat ook volgens de indieners van het amendement in 2020 slechts € 40 mln van de beschikbare € 100 mln benodigd is, wordt een verplichtingen- en kasschuif doorgevoerd van € 30 mln naar 2021 en 30 mln naar 2022.

Subsidierегeling indirecte emissiekosten ETS

Het in 2019 niet-gebruikte budget (€ 5 mln) is toegevoegd aan het budget 2020.

Caribisch Nederland

Er is in totaal € 5 mln toegevoegd aan het budget voor Caribisch Nederland. € 3,4 mln is bestemd voor noodmaatregelen om de energievoorziening op gang te houden als de olieleverantie vanuit de olieterminal Bopec onverhoopt stopt. € 1,6 mln is bedoeld als beleidsmaatregel voor deelname van EZK aan de tankoverslag op Bonaire.

Maatregelen CO₂-reductie

De in 2019 niet-benutte Urgenda-middelen (€ 11,9 mln) zijn via de eindejaarsmarge toegevoegd aan het budget voor 2020. Hier tegenover staat dat € 2,5 mln naar I&W is overgeheveld als bijdrage aan de ondersteuning van het naleven van de informatieplicht energiebesparing uit de Wet milieubeheer.

Postcoderoosregeling

Na overleg met de sector is het kabinet tot de conclusie gekomen dat energiecoöperaties en VVE's in de toekomst beter gestimuleerd kunnen worden met een subsidie dan met een verlaagd energiebelastingtarief. Daardoor kan tevens de complexiteit worden verminderd, is de stimulering van postcoderoosprojecten van energiecoöperaties en VVE's niet meer afhankelijk van veranderingen in de energiebelasting en kan de hoogte van de stimulering toegespitst worden op wat nodig is. Hiervoor wordt vanaf 2021 in totaal via een kadercorrectie € 285 mln toegevoegd aan de EZK-begroting.

Leningen

EBN

Vanuit het SDE+-budget is (zie aldaar) in 2022 € 53,4 mln overgeheveld naar het budget voor leningen ter financiering van de in 2020 te verstrekken lening aan EBN die het EBN mogelijk maakt deel te nemen aan het Porthos-project in de Rotterdamse haven.

Bijdrage aan agentschappen

Bijdrage aan RVO.nl

Om het tekort in 2020 op de uitvoeringskosten van RVO te dekken is in totaal € 19,5 mln budget toegevoegd aan het budget hiervoor. Naast het tekort op de uitvoering van de lopende regelingen gaat het dan om uitvoeringskosten die gemoeid zijn met de besteding van de Klimaatontwikkelingsmiddelen (ook van de middelen die overgekomen zijn van respectievelijk het Ministerie van BZK en artikel 2 van de EZK-begroting).

Agentschap Telecom

De afbouw van de salderingsregeling brengt uitvoeringskosten met zich mee voor het Agentschap Telecom (AT). Hiervoor wordt in totaal € 21 mln gereserveerd in de jaren 2020 tot en met 2024.

Ontvangsten

Onttrekking begrotingsreserve duurzame energie

Het Ministerie van EZK levert een bijdrage aan de financiering van de additionele Urgenda-maatregelen van in totaal € 298,7 mln, waarvan € 63 mln in 2020 en € 235,7 mln in 2021. De bijdrage wordt onttrokken aan de begrotingsreserve Duurzame Energie. Omdat de onttrekking is toegevoegd aan de uitgaven en direct is overgeheveld naar de algemene middelen, is deze mutatie niet zichtbaar aan de uitgavenkant van de EZK-begroting.

Diverse ontvangsten

De verhoging van de ontvangstentaakstelling voor «diverse ontvangsten» (€ 10,2 mln) hangt samen met een verhoging van de verwachte onttrekking aan de reserve aardwarmte (€ 4,5 mln), een terugontvangst van RVO.nl van te veel betaalde uitvoeringskosten 2019 (€ 6,1 mln), een terugontvangst van de NEa van te veel betaalde uitvoeringskosten 2019 (€ 1 mln) en een terugbetaling van in het verleden verstrekte lening (€ 4 mln). Hiertegenover staan lagere ontvangsten van provisies op basis van de garantieregeling aardwarmte (€ 4 mln) en lagere ontvangsten van aan initiatiefnemers van energieprojecten doorberekende planschade-uitkeringen (€ 1,5 mln).

Onttrekking begrotingsreserve maatregelen voor CO₂-reductie

De in 2019 door de Ministeries van BZK en LNV en EZK niet-benutte Urgenda-middelen zijn in 2019 niet aan de reserve maatregelen CO₂-reductie onttrokken. Dit wordt nu alsnog gedaan: de middelen worden 1-op-1 overgeheveld naar artikel 2 (€ 26,1 mln), de LNV-begroting (€ 12,5 mln) en de BZK-begroting (€ 27,6 mln) en zijn daarom niet zichtbaar aan de uitgavenkant van artikel 4.

Toelichting op de Begrotingsreserves

Tabel 14 Begrotingsreserve Duurzame energie (bedragen x € 1.000)

Stand 1/1/2020	3.155.088
+ Geraamde storting	950.000
- Geraamde onttrekking	- 236.020
Stand (raming) per 31/12/2020	3.869.068

De begrotingsreserve voor duurzame energie is bestemd voor onbesteed gebleven middelen als gevolg van vertraging bij of het niet doorgaan van projecten waaraan subsidie is toegekend op basis van de MEP, de SDE, de SDE+, de HER of de ISDE. Via de reserve blijven deze middelen ook in de

toekomst beschikbaar voor het stimuleren van hernieuwbare energieproductie of CO₂ reductie. In 2020 zal naar verwachting zo'n € 950 mln onbenutte (kas)middelen in de begrotingsreserve gestort worden. De verwachte onttrekking van € 236 mln betreft:

- de tranche 2020 (€ 73 mln) van de tijdelijke onttrekking aan de begrotingsreserve die bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2015 aan de orde is geweest (zie hiervoor onder meer het antwoord op vraag 5 en 6 in Kamerstuk [34 210 XIII, nr. 4](#), blz. 5–7).
- de € 100 mln die op basis van het amendement Mulder c.s. aan de reserve wordt onttrokken ter financiering van de ophoging van de ISDE-regeling (zie aldaar) ten behoeve van het stimuleren van de opwek van duurzame energie door het MKB.
- € 63 mln die onttrokken wordt als bijdrage van het Ministerie van EZK aan de financiering van additionele Urgenda-maatregelen.

Tabel 15 Begrotingsreserve Aardwarmte (bedragen x € 1.000)

Stand 1/1/2020	21.974
+ Geraamde storting	700
– Geraamde onttrekking	– 4.580
Stand (raming) per 31/12/2020	18.094

De begrotingsreserve voor de garantieregeling Aardwarmte is bedoeld om het budget voor het mogelijk uitbetalen van verliesdeclaraties meerjarig in te kunnen zetten en een eventuele mismatch in de tijd tussen inkomsten (premies) en uitgaven (verliesdeclaraties) op te vangen. Om gebruik te kunnen maken van de garantieregeling Aardwarmte betalen marktpartijen een kostendekkende premie aan de uitvoerder van de regeling (RVO.nl) die wordt gestort in de begrotingsreserve. De uit te betalen verliesdeclaraties worden onttrokken aan de reserve.

Tabel 16 Begrotingsreserve ECN verstrekte leningen (bedragen x € 1.000)

Stand 1/1/2020	6.600
+ Geraamde storting	
– Geraamde onttrekking	
Stand (raming) per 31/12/2020	6.600

De middelen in de begrotingsreserve risicopremie ECN/NRG zullen worden aangesproken als ECN – al dan niet tijdelijk – (gedeeltelijk) niet kan voldoen aan de terugbetalingsverplichtingen volgens de afgesloten leningsovereenkomst.

Tabel 17 Begrotingsreserve Maatregelen voor CO₂-reductie (bedragen x € 1.000)

Stand 1/1/2020	395.210
+ Geraamde storting	
– Geraamde onttrekking EZK	– 49.600
– Geraamde onttrekking LNV	– 76.300
– Geraamde onttrekking BZK	– 175.600
– Geraamde onttrekking IenW	– 63.800
– Geraamde onttrekking Financiën	– 14.700
Stand (raming) per 31/12/2020	15.210

Het kabinet heeft additionele maatregelen genomen om aanvullende CO₂-reductie te realiseren. Omdat de aard en timing van de aanvullende maatregelen in het najaar van 2018 nog onzeker was, heeft het kabinet

besloten deze eventuele maatregelen via een tijdelijke begrotingsreserve mogelijk te maken. De reserve loopt tot en met 2020. De reserve is in 2018 eenmalig gevuld met € 500 mln. Het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat coördineert de set aan maatregelen om CO₂ te reduceren. Andere departementen zoals LNV, IenW en BZK kunnen ook een beroep doen op deze middelen voor CO₂-reducerende maatregelen.

3.5 Beleidsartikel 5 Een veilig Groningen met perspectief

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 18 Budgettaire gevolgen van beleid art. 5 Een veilig Groningen met perspectief (Eerste suppletoire begroting) (bedragen x € 1.000)

	Ontwerpbe- grooting 2020 (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting 2020 (3)=(1+2)	Mutaties 1° suppletoire begroting (4)	Stand 1° suppletoire begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023	Mutatie 2024
Verplichtingen	264.381	- 98.304	166.077	196.178	362.255	1.700	1.700	0	0
Waarvan garantieplichtingen									
Waarvan overige verplichtingen	264.381	- 98.304	166.077	196.178	362.255	1.700	1.700		
Uitgaven	264.781	- 98.704	166.077	196.178	362.255	1.700	1.700	0	0
Waarvan juridisch verplicht	99,0%		87,0%		89,0%				
Subsidies	106.487	- 85.410	21.077	23.068	44.145	0	0	0	0
Verduurzamingsopgave uit aardgasbaten	20.976		20.976	14.334	35.310				
Verduurzamingsopgave overig (plafond relevante uitgaven)	10.511	- 10.410	101		101				
Bijdrage aan Nationaal Programma Groningen	75.000	- 75.000	0		0				
Instrumentarium woningmarkt	0		0	8.734	8.734				
Inkomensoverdrachten	50.000	0	50.000	110.000	160.000	0	0	0	0
Schadevergoedingen	50.000		50.000	110.000	160.000				
Opdrachten	13.294	- 13.294	0	12.810	12.810	1.700	1.700	0	0
Onderzoek en compensatie gemeenten en provincie	7.214	- 7.214	0	1.440	1.440				
Werkbudget	6.080	- 6.080	0	3.370	3.370	1.700	1.700		
BTW-compensatie NAM	0		0	8.000	8.000				
Bijdrage aan agentschappen	95.000	0	95.000	47.000	142.000	0	0	0	0
Bijdrage aan RVO.nl	95.000		95.000	45.000	140.000				
Bijdrage aan TCMG	0		0	2.000	2.000				
Bijdrage aan (inter)nationale organisaties	0	0	0	3.300	3.300	0	0	0	0
ACVG	0		0	3.300	3.300				
Ontvangsten	1.270.000	- 75.000	1.195.000	- 157.939	1.037.061	- 300.000	- 360.000	- 440.000	- 340.000
Schadevergoedingen	50.000		50.000	237.061	287.061				
Uitvoeringskosten schade	95.000		95.000	45.000	140.000				
Aardgasbaten	1.050.000		1.050.000	- 440.000	610.000	- 300.000	- 360.000	- 440.000	- 340.000
Bijdrage aan Nationaal Programma Groningen	75.000	- 75.000	0		0				

Toelichting

Verplichtingen

Voor een toelichting op de verplichtingen wordt verwezen naar de toelichting op de uitgaven.

Uitgaven

Subsidies

De niet benutte middelen in 2019 voor verduurzamingsopgave uit aardgasbaten (€ 14,3 mln) en instrumentarium woningmarkt (€ 8,7 mln) zijn aan het budget van 2020 toegevoegd. Voor het dossier Groningen boekt het Ministerie van EZK de overgebleven budgetten uit 2019 vervolgens over aan het Ministerie van BZK voor de budgetten die bij Nota van Wijziging op de begroting van 2020 naar BZK zijn overgekomen.

Inkomensoverdrachten

De raming van de schadebetalingen is naar aanleiding van nieuwe prognoses van TCMG met € 110 mln verhoogd.

Opdrachten

Overeenkomstig de met de NAM gemaakte afspraken declareert EZK bij de NAM de door RVO.nl uitgegeven uitvoeringskosten voor de schadeafwikkeling. Het BTW nadeel voor NAM wat ontstaat omdat NAM geen rechtstreeks opdrachtgever meer is van de operatie wordt in mindering gebracht op de declaratie aan NAM. Op de Aanvullende Post is € 8,0 mln beschikbaar voor 2019 voor de BTW compensatie.

Bijdrage aan agentschappen

De toename van de uitvoeringskosten van RVO.nl wordt veroorzaakt door de stijging van het aantal schadeafhandelingen die door TCMG/IMG verwacht wordt.

Ontvangsten

Schadevergoedingen

EZK ontvangt in 2020 vergoedingen van NAM die betrekking hebben op schade-uitkeringen en uitvoeringskosten RVO inzake Groningen die EZK in het vierde kwartaal van 2019 en kwartaal 1 t/m 3 van 2020 heeft voorgefincieerd.

Uitvoeringskosten schade

Op basis van de offerte van RVO voor 2020 wordt de raming van de uitvoeringskosten voor schadebetalingen Groningen met € 45 mln naar boven bijgesteld. Deze toename wordt veroorzaakt door de stijging van de schadeafhandelingen die door TCMG/IMG verwacht wordt.

Aardgasbaten

De MR heeft op 21 februari besloten tot de versnelde afbouw van de gaswinning in Groningen. Dit volume-effect wordt nu conform de begrotingsregels in de aardgasbaten verwerkt. Daarnaast wordt de raming van de aardgasbaten naar beneden bijgesteld als gevolg van de neerwaarts bijgestelde raming van de gasprijs in de komende jaren.

4 Niet-beleidsartikelen

4.1 Artikel 40 Apparaat Kerndepartement

Tabel 19 Apparaatsuitgaven Kerndepartement (Eerste suppletoire begroting) (bedragen x € 1.000)

	Ontwerpbe- groting 2020 (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastgestelde begroting 2020 (3)=(1+2)	Mutaties 1 ^e suppletoire begroting (4)	Stand 1 ^e suppletoire begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023	Mutatie 2024
Verplichtingen	294.229	- 12.444	281.785	13.053	294.838	8.949	8.653	6.824	3.533
Uitgaven	294.229	- 12.444	281.785	13.053	294.838	8.949	8.653	6.824	3.533
Personele uitgaven	201.977	- 9.898	192.079	9.113	201.192	8.774	8.707	6.864	3.823
<i>waarvan eigen personeel</i>	160.852	- 8.908	151.944	19.559	171.503	9.414	9.347	7.504	4.425
<i>waarvan inhuur externen</i>	14.320	- 990	13.330		13.330				
<i>waarvan overige personele uitgaven</i>	26.805		26.805	- 10.446	16.359	- 640	- 640	- 640	- 602
Materiële uitgaven	92.252	- 2.546	89.706	3.940	93.646	175	- 54	- 40	- 290
<i>waarvan ICT¹</i>	20.208		20.208		20.208				
<i>waarvan bijdrage aan SSO's</i>	13.810		13.810		13.810				
<i>waarvan DICTU</i>	25.671		25.671	1.266	26.937	300	300		
<i>waarvan overige materiële uitgaven</i>	32.563	- 2.546	30.017	2.674	32.691	- 125	- 354	- 40	- 290
Ontvangsten	25.426	0	25.426	100	25.526	100	100	100	100
<i>waarvan ACM</i>	18.134		18.134		18.134				
<i>waarvan SoDM</i>	3.150		3.150		3.150				
<i>waarvan CPB</i>	1.643		1.643		1.643				
<i>waarvan kerndepartement</i>	2.499		2.499	100	2.599	100	100	100	100

1 Het totaal van de ICT-uitgaven van het kerndepartement en buitendiensten bestaat uit de ICT-uitgaven geraamd onder de post materiële uitgaven en de bijdrage aan DICTU.

Toelichting op de verplichtingen en uitgaven

Personele uitgaven

Er is € 9,1 mln toegevoegd aan de budgetten van het eigen personeel van het Ministerie van Economische Zaken. Deze toevoeging aan budgetten komt onder andere door een technische correctie voor gedeelde onderdelen (€ 2,5 mln), extra capaciteit en ondersteuning voor juridische zaken waaronder de WOB-unit (€ 0,7 mln), reservering voor Groningen vanuit de aanvullende post (€ 3 mln) en het extra budget voor de ACM in verband met de werkzaamheden ten gunste van het Ministerie van VWS (€ 2,3 mln).

Materiële uitgaven

Aan de materiële budgetten van het kerndepartement is € 3,9 mln toegevoegd. Deze toevoeging van budgetten komt onder andere door een technische correctie voor gedeelde onderdelen (€ 1,8 mln). Daarnaast is er € 0,6 mln toegevoegd aan het materieel budget in verband met de kosten voor de Brexit. Ook is voor de centrale ICT-projecten ongeveer € 1,5 mln toegevoegd aan het materieel budget.

4.2 Artikel 41 Nog onverdeeld

Tabel 20 Nog onverdeeld (Eerste suppletoire begroting) (bedragen x € 1.000)

	Ontwerpbegroting 2020 (1)	Mutaties via NvW, moties, amendementen en ISB (2)	Vastgestelde begroting 2020 (3)=(1+2)	Mutaties 1° suppletoire begroting (4)	Stand 1° suppletoire begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023	Mutatie 2024
Verplichtingen	0	0	0	53.626	53.626	51.936	47.789	47.579	47.368
Uitgaven	0	0	0	53.626	53.626	51.936	47.789	47.579	47.368
Loonbijstelling				31.671	31.671	30.664	27.769	27.736	27.628
Prijsbijstelling				21.955	21.955	21.272	20.020	19.843	19.740
Onvoorzien									
Ontvangsten	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Toelichting op de verplichtingen en uitgaven

Loon- en prijsbijstelling

Bij Voorjaarsnota 2020 is de loon- en prijsbijstellingstranche 2020 uitgedeeld. De loonbijstelling betreft de vergoeding voor de stijging van de contractloonontwikkeling en de stijging van de sociale lasten voor de overheidswerkgever. De prijsbijstelling betreft de verwerking van de stijging van de diverse prijsindexen. De loon- en prijsbijstellingstranche 2020 zal bij de eerst volgende begrotingsronde uitgedeeld worden aan de relevante loon- en prijsgevoelige onderdelen.

5 Agentschappen

5.1 Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl)

Voorafgaande opmerking in verband met de coronacrisis

De coronacrisis zorgt voor veel veranderingen in het opdrachtenpakket van RVO. Dit heeft effect op zowel de baten als de lasten van de organisatie. Op het moment van het opstellen van deze supplettoire begroting is nog veel onduidelijk en niet afgestemd met de verschillende opdrachtgevers. Vandaar dat RVO deze opmerking opneemt. Hiermee wil RVO aangeven dat opdrachten nog kunnen toenemen door extra werk. De realisatie op opdrachten kan echter ook lager uitvallen door effecten van de crisis. Deze onzekerheden aan de baten kant van de begroting hebben ook gevolgen voor de lasten.

Tabel 21 Exploitatieoverzicht Baten-lastenagentschap RVO. nl			
Supplettoire begroting 2020 (Eerste supplettoire begroting) (bedragen x € 1.000)			
Omschrijving	(1) Vastgestelde begroting	(2) Mutaties 1 ^e supplettoire begroting	(3)=(1)+(2) Totaal geraamd
Baten			
Omzet moederdepartement	251.718	129.038	380.756
Omzet overige departementen	346.865	71.841	418.706
Omzet derden	31.100	3.856	34.956
Rentebaten	0	0	0
Vrijval voorzieningen	0	0	0
Bijzondere baten	0	0	0
Totaal baten	629.683	204.735	834.418
Lasten			
Apparaatskosten	619.604	201.487	821.091
Personele kosten	357.811	65.339	423.150
<i>waarvan eigen personeel</i>	<i>288.088</i>	<i>33.669</i>	<i>321.757</i>
<i>waarvan inhuur externen</i>	<i>48.160</i>	<i>31.659</i>	<i>79.819</i>
<i>waarvan overige personele kosten</i>	<i>21.563</i>	<i>11</i>	<i>21.574</i>
Materiële kosten	261.793	136.148	397.941
<i>waarvan apparaat ICT</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>waarvan bijdrage aan SSO's</i>	<i>149.193</i>	<i>28.509</i>	<i>177.702</i>
<i>waarvan overige materiële kosten</i>	<i>112.600</i>	<i>107.640</i>	<i>220.240</i>
Rentelasten	22	- 22	0
Afschrijvingskosten	9.357	3.042	12.399
Materieel	613	199	812
<i>waarvan apparaat ICT</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>waarvan overige materiele afschrijvingskosten</i>	<i>613</i>	<i>199</i>	<i>812</i>
Immaterieel	8.744	2.843	11.587
Overige lasten	700	228	928
Dotaties voorzieningen	700	228	928
Bijzondere lasten	0	0	0
Totaal lasten	629.683	204.735	834.418
Saldo van baten en lasten	0	0	0

Toelichting op de baten

Omzet moederdepartement

De totale mutatie in de omzet vanuit het moederdepartement bedraagt € 129,0 mln. Deze mutatie is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- De omzet vanuit het DG Bedrijfsleven & Innovatie (B&I) stijgt met € 48,7 mln. Ten eerste is er een bijdrage van € 30,0 mln voor de uitvoering van het noodpakket voor de coronacrisis. Dit betreft de oprichting van het Noodloket (€ 25,0 mln) en de uitbreiding van de Borgstelling MKB-kredieten en de Garantieregeling Ondernemersfinanciering (€ 5,0 mln). De overige mutaties van € 18,7 mln betreffen extra bijdragen voor het Programma Verduurzaming Industrie (€ 3,8 mln), de MKB-innovatiestimulering Regio en Topsectoren (€ 1,5 mln) en de Transitie Agenda Circulaire economie voor de Maakindustrie (€ 1,5 mln) en overige programma's (€ 11,9 mln).
- De omzet DG Klimaat en Energie (K&E) neemt toe met € 21,1 mln. Dit betreft een aanpassing aan de definitieve opdracht van 2020. De toename in de opdracht heeft voornamelijk betrekking op reguleringen als gevolg van het Klimaatakkoord, de Stimulering Duurzame Energieproductie en het Expertise Centrum Warmte.
- De opdracht aan de Tijdelijke Commissie Mijnschade Groningen (TCMG) van het DG Groningen Bovengronds is toegenomen met € 57,6 mln. TCMG is eind 2019 begonnen met het inzetten van schade-opnemers samen met de schade-expertisebureaus. Het continueren van de inzet van schade-opnemers is de voornaamste oorzaak van de stijging in de opdracht.
- De omzet voor de Directie Chief Economist neemt toe met € 1,6 mln. Dit betreft een aanpassing aan de definitieve opdracht 2020.

Omzet overige departementen

De totale mutatie in de omzet van overige departementen bedraagt € 71,8 mln. Deze mutatie is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- De omzet vanuit het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit stijgt met € 43,7 mln, mede door de bijstelling aan de definitieve opdracht 2020 (€ 15,0 mln) en een doorschuif van werkzaamheden uit 2019 naar 2020 (€ 9,0 mln). Ook is er voor € 11,8 mln aan meerwerkopdrachten verstrekt voor onder andere de voorbereiding voor het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid 2021 – 2027 (€ 9,9 mln). Daarnaast wordt er gedurende de rest van het jaar ten minste voor € 6,0 mln aan meerwerk verwacht, waaronder voor de implementatie van de Basisregistratie Grootchalige Topografie (€ 4,2 mln).
- De omzet van het Ministerie van Buitenlandse Zaken wordt met € 5,8 mln verhoogd. Dit betreft diverse programma's bij Internationale Samenwerking (€ 2,4 mln) en Handelsbevordering (€ 0,7 mln). Daarnaast is een bedrag van € 2,7 mln voor de uitvoering van het programma Geodata for Agriculture and Water (G4AW) geraamd.
- De opdracht vanuit het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties stijgt met € 17,8 mln. Dit betreft meerwerkopdrachten voor de Subsidie Energiebesparing Eigen Huis (€ 3,1 mln), eIDAS (€ 2,4 mln), de Regionale Energiestrategie (€ 2,0 mln), Renovatieversnellers (€ 1,4 mln) en verschillende andere opdrachten (€ 8,9 mln).
- De omzet van de andere departementen stijgt met € 4,6 mln door bijstelling van de definitieve opdrachten. De grootste mutaties vinden plaats bij het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (€ 2,9 mln) en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (€ 1,4 mln).

Omzet derden

De totale mutatie in omzet derden bedraagt € 3,9 mln. Dit betreft vooral de omzet vanuit de provincies die stijgt met € 3,7 mln door aanpassing naar de definitieve Prestatieovereenkomsten 2020.

Bijzondere baten

Zoals ook het geval ten tijde van de ontwerpbegroting 2020 verwacht RVO geen ontvangsten in het kader van bijzondere baten.

Toelichting op de lasten

De baten en lasten stijgen beide met € 204,7 mln. De toename van het opdrachtvolume zoals hierboven toegelicht leidt tot hogere uitvoeringskosten. Dit vertaalt zich in een stijging van de personele lasten (€ 65,3 mln), waarbij zowel hogere kosten voor ambtelijk personeel (€ 33,7 mln) als hogere kosten voor externe inhuur (€ 31,7 mln) zijn geraamd. De materiële kosten nemen toe met (€ 136,1 mln). De materiële kosten zijn onder te verdelen in directe en indirecte kosten, waarbij de directe materiële kosten verband houden met de uitvoering van opdrachten. De toename van het opdrachtenpakket leidt daardoor tot een stijging van € 107,6 mln aan overige materiële kosten. Dit geldt in mindere mate voor de toename in de bijdrage aan Shared Service Organisaties (€ 28,5 mln).

Tabel 22 Kasstroomoverzicht (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	(1) Vastgestelde begroting	(2) Mutaties 1° suppletoire begroting	(3)=(1)+(2) Stand 1° suppletoire begroting
1. Rekening-courant RHB 1 januari 2020	133.610	- 24.525	109.085
Totaal ontvangsten operationele kasstroom (+)	629.683	204.735	834.418
Totaal uitgaven operationele kasstroom (-/-)	- 620.327	- 201.692	- 822.019
2. Totaal operationele kasstroom	9.357	3.042	12.399
Totaal investeringen (-/-)	- 11.000	- 18.200	- 29.200
Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)	0	0	0
3. Totaal investeringkasstroom	- 11.000	- 18.200	- 29.200
Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)	0	0	0
Eenmalige storting door het moederdepartement (+)	0	0	0
Aflossingen op leningen (-/-)	- 10.242	1.476	- 8.766
Beroep op leenfaciliteit (+)	11.000	18.200	29.200
4. Totaal financieringskasstroom	758	19.676	20.434
5. Rekening-courant RHB 31 december 2020 (=1+2+3+4)	132.725	- 20.007	112.718

Toelichting op het kasstroomoverzicht

In het kasstroomoverzicht is zichtbaar dat het grotere opdrachtenpakket zorgt voor hogere operationele ontvangsten en uitgaven. Ook de investeringen zijn toegenomen, wat voornamelijk het gevolg is van een beleidswijziging die in de zomer van 2019 is doorgevoerd. De wijziging schrijft voor dat ontwikkeling van software binnen het opdrachtenpakket als een investering wordt gepresenteerd en niet meer als omzet.